

تورک یوردی

ناشری: تورک یوردی

مدیری: آق جورہ اوغلی یوسف

74
5

یل ۶ جلد ۱۲ صافی ۱۳۱

۲۹ مارت ۱۳۳۳

۳ صافی ۱۳۳۳

ایپکرینه گوموله رک صباچلردن کیجه لر قدر توکنمه ز عشق لری سوندورمگه چالیشیرلر.
اونلر بک آجیرم. کیجه برآینه قارشیدنه خیرچین ایکی پنه پارماق، هیسنی صیجاق بووالرندن
آییر، صوغوق بر بلور کاسیه آتار. و بو حرصلی، بو قیصقانچ عرب بکجیلر اوراده نولورلرکن
کور، طالعہلی صاچلر شعرلی ایپکرینی، بایلتان عطرلری بیاض یاصدیفه، قورده لالی گوملگک
بوغدینی مرمر اوموزلر سرپرلر.

او زمان فیرکته لر، قیصقانچلقلرینک جزاسنی کورمش عاشقلردر.

وقاسر صاچلرده فیرکته لر بیله باریناما ز!

— ۲ —

- اختیار صاچلر -

صوریوردیگز کوزلم: - فیرکته لری اختیار صاچلرده ده سومزمیسک؟
— اختیار صاچلرده فیرکته لر!... خایر، خایر، خایر! بیاض صاچلر، عدم قیسنده. عدم
قابالرینه جاپان حیات طالعہلرینک سولک کوپوکاری!... بن اونلری بوروشوق یوزلرک کنارندن،
دردلرله جارمیش اختیار قبلر اوزرینه دوکولور کورمگی دها چوق سه ورم.
بر نجره نوکنده اوطوران اختیار قادینک صاچلرینه روزکار سوروندکجه بیاض تل دمتلری،
درمانسز، اوچوشور. او زمان بن اوارده، عصیانسز بر تسلیمیتله آرتق. تولومی چاغیران یرتیق
برر شال بیاضلنی کورورم.

فیرکته لر، زده یسه طویر اقلرک قابایاجنی بیاض صاچلری اولندن حبس ایدمن بررغداردر.
اونک ایچون، سه وگیلم، فیرکته لری اختیار صاچلرده ده ایسته مسم.

شیشل ۹۴ آغستوس، ۱۳۳۲

روشن اشرف

نمایش

بایقوش

خالد فخری بک، بوندن اوچ دورت سنه اول «باب» اسمنده کی مرحوم برهوسکار مجموعه سنده،
ادبای جدیدینی خاطراتان اثرلریله اسمنی مطبوعاته آتمشدی. بر مدت سوگرا، حقسنز و وقتسنز بر
کورولتو ایله ادبیات تختینی ضبط واشغال ایچین تأثیرلری یازیلرینک هر سطرنده یاشایان-فجر آتی به
قارش، بر قاج رفیقیه برابر بر هجوم ترتیب ایتمشلر او زمانلر شهاب الدین سایمان بکک دیدیکی گبی
و قشندن اول فریاد واشتکا وادیسند. یورویه رک یوکسه لن بو کنجیلر، کندیلرینی دیکرلرندن آیری
کو-تیره جک بر شکل و روح آرامق احتیاجنی دویمشلردی. بواحتیاجک نتیجه سی اولارق- عبدالحق
حامد بک افندیکنک فینتندمه کی «عجوبه» قادار-غریب جهرملی اثرلر جیقیدی. مثلاً، او وقتلر خالد
فخری بک «قره اسملی بر منظومه سنه شویله باشلامشدی:

بوشلقده سالانان ساری عقرب، صولوق چبیان
آتقل قوبروغک نه به اشباحی شعله لر.

سوگرا «مزراق کیجه لری» عنوانی دیگر بر منظومه سنده ده :

هر فغاننده بر تابوت جاتلار ،

دیز چوکر خاکه سیسقه بر راهب .

کبی مصر اعلره عجمی بر «بودله رءلک بایه رق یکی بر شخصیت کوسترمک ایسته یوردی .

نهایت کنج دلاکت ایلک سرخوش ایدیچی جوشقونقلاری کچجه شاعره بر تفکر سکونی چو کدی و دوشونمکه باشلادی .

بر مدت سوگرا ، مع الا - ف ایکی نسخه دن فضله جیقما یان «صنحات» مجموعه - نه خالد فخری بکک اسمنی «طوطی نامه» آدلی بر شعرک آلتنده کوردک . بو هر حالده شاعرک دیگر یازیلرینه هیچ بگزمه - مین برشیدی . بو شعری تعقیب ایدن «کافر» ، «زردشت» و «کایل» کبی منظومه لرده آرتق هب او باشقه خالد فخری یی کورپیوردق . او ، بو منظومه لرله بزم شمیدی یه قادر شعرده دویمادیفمز : «فیل ، بخور ، توتسو ، شمعدان ، دهلیز ، طاس ، دنک ، هچین ، بخوردان ، سدر ، تخت روان ...» کبی کله لر قوللانیور و یکی ، قوتلی قافیه لر یاییوردی . حتی او قادرکه ، شاعر بر جوق مصر اعلری بو کله لرک و او کوزل قافیه لرک خاطری ایچین یایمش سانیلیر .

اوگا بو مراق ، یحیی کالدن کلشیدی . خالد فخری بکک بو یکی یازیلرینی او قورکن ، یحیی کال بکک قولاقدن قولاغه ، دیلدن دیله دولاشارق یاییلان او نفیس مصر اعلرندن آتمه قوقولری حس ایتمه مک قابل دکلدر ! آرادن جوق کچمه دی ، خالد فخری بکک «بایقوش» اسملی بر پیس حاضر لامقدمه اولدیغنی ایشیتدک ... بونی ، ایکی سندن بری ، هر کون آرتان بر صبر سزلقله بکلییوردق . نهایت کچن کیجه ایلک تمیلنده بولوندق . بایقوشک دنک و شکلی او کرئمکی بزم قادر مراق ایله بکله یین بر آرقداشه تیاتروی ترک ایدرکن صوردم :

— سویله باقلم ، بایقوشی ناصل بولدک؟ .

او ، کولومسه یه رک جواب ویردی :

— اومت ، «چوروک تمل» ایله ایشه باشلایان دارالبدایع نهایت بو «چوروک تمل»ک اوسته قوردینی

تماشا بناسینک خرابه سنده بو کیجه ده بر «بایقوش» نوتدوردی ! .

بایقوش ، بزم آکلاییشمه کوره ، بر «پیس آتمه» - «مدعلی اثر» اوله حق .

هان علی الا کثر بو کبی اثرلرک اصلی روحی بر ایکی کله ایله کوستریله بیایر . مثلاً : «قاتل» ، «دیه بر شی یازیله حق اولسه» ، هر حالده بوراده قاتلشک فنا بر شی اولدینی کوستریلیر . و محقق درکه او اثرک غایه سی ، هر حالده قتلی مدح ایتمک دکلدر . بایقوشکده موضوعی خرافه لره ، اباطیله اینانماییکزه اولاجق . نته کیم شاعر درویشه :

بو ، بر افسانه در ، اینانه صافین

بر غریب اعتیادیدر خلقتک !

دیدیرتیور . حال بوکه وقعه تماماً عکسی ظهور ایدیور . یعنی «قتل» حقنده یاییلان بر اثرک نتیجه سندن «قاتلک اینی و دوعرو بر شیدر» کبی بر حکم جیقارمق نه قدر کولونج اولورسه ، بایقوشک اوتتمه سنده شامت اولدیغه داتر یاشایان افسانه یه اینانایکزه ، نتیجه سی ویرن بو آتده او قادر تحف !

چونکه ، درویش هر نه قادار بونلرک برر چورك اعتقاد اولدیغنی سویلیور ایسه ده ، کویلونک بوتون قورقورلی باشنه کایبور و اوغلونک بری قوردلر پارچالادیغنی کبی دیگرده نولبور ، کندیسده چیلدیریور!

سیاح ایسه ، دردلی یورده کاره تسلی طاشیدیغنی سویله دیگی حالدده ، قارینی دویوردقدن سوکرا - افکارینک افلاسینه ده شاهد اولارق - عائله بی الک حزنلی بر دقیقه سنده بر اقوب کیدیور . بو ، دوغروسو کوکله تسلی طاشیان بر درویش دکل ، قارتی دویورمق ایچین دولاشان بر کسه لیس! .. سوکرا وقعه پک چوجوقچه . . . داها دوغروسو حقیقی بر صنعتکارک اوستنده چالیشاجنی بر شکله نوردوله مش : بر بابا ایله ایکی اوغولدن مرکب بر عائله وارکه یکریمی دوت ساعت ایچنده بو ایکی چوجوق نولبور ، اختیارده چیلدیریور . وطیبی اورتده کیمسه قالمایچه اویونده بیتیور! بز خالد فخری بکده ، هوسکارلق دورسندن چیقمش ، ای دویان ودوشون بر صنعتکار شخصیتی کورمک ایستردک!

لسان ، شعر وصنعت جهته کلنجه :

بن ، زده ایکی درلو لسان بیلیورم ، بری : ماضیده باقیرک وبو کونده «طیفلر کچیدی» نی یازان عبدالحق حامد ایله سلیمان نظیف بکلرک قوللاندیغنی لسان که او هر حالدده اوغولتولی ، کورولتولی رنکارنک و «رطنطنه» بر شیدر . دیگر ی ایسه بزم ایسته دیکمز استانبول تورکجه سی ، یاشایان دیلدر . کورویورز که خالد فخری پک اثرینی بونلرک ایکسیله ده یابماشدر ؛ اونک قوللاندیغنی لسان بو ایکی دیلک محصول تلافیسی کبی بر شی!

مثلا بايقوشده ، فارسی و عربی قاعده سیله یاییلش ترکیلر ، «ناخدای خداناشناس» لر اولما مقله برابر ، بزم قبول ایده میه جکمز : «مرور ، اریکه ، معطر ، مزارستان ، احضار ، ملال ، نسیم ، بکا ، غرام ، ورود ، سماوی ، نشر ، نهان ، حدیقه ، موجه ، ناقوس ، نوازش ، رمیده ، آشیان ، انکشاف ، مناقب ، توأم ، اکلیل ، کریه ، باد» کبی ادبای جدیده نک آرتینی اولان بر چوق کله لرده وار .

سوکرا ، تصنع ، خالد فخری بکده پک زیاده . مثلا ، محمد ثولوم اضطرابلریله قیورانیر ، جان چکیشیرکن ایکیلیتیلر ایچنده شو مصرعه دی سویلیور :

چینی بر کسه نک تیرقلرینی
سرپیکز قهرم اوستده ، باتسین ،
که وجودم دیکه نله نوب یاتسین !

و دییه بیلیرم که ، اثرک اکثریت مهمه سی هپ بویله سطرلر تشکیل ایدیور . سوکرا :

بنی اوپ ، بوسه طانی ، جوق طانی .
عایشه جنتده کوشکم اون قاتلی ..

کل یانافلرده پنبه بر جیفت بن
داها جاذب دکلی بسته مزه ؟

صاری کالره سوسلو دسته مئه
ژاله لردن بر نورکو ایشله مئی.

بو مصراعلردن ده، اوقادار فضله بر جهد دماغی صرف ایتدیکم حالدده هیچ بر معنا جیقارامادم.
اولیه صانیورم که، بوراده کی سطرار هپ «طائی»، «قاتلی»، «دستلر»، «بستلر»، ایچین یابیش .
برده خالد فخری بکده «فی»، «دقنه»، مراقی وار. شاعر، «دقنه»، دییه برکله سویور واونی
تروملی لزومسز، هر یرده قوللانیور :

بن که سه و مهم جوجق ماسالری
سرپریم بولده دقنه دالاری ..

بن که آلمده ایستهرم دقنه ..

خالد فخری بک، شبهه سز، ادبیاتک «صناعت»، قسمندمه ائی موفقی اولیور، فقط صنعت و شعر
قسمندمه مع الاسف او قادار موفقی اولایور. بز بايقوشده، مهارتله نورولمش بر تحسین سلسله سی
کوردمک ایستهردک. حال بوکه خالد فخری بک داهای، تصویری بر لوحه بی بیله حقیله پروژسز نوره.
میور. بايقوشده، تحکیمه تماماً توفیق فیکرتک در. باش طرفده حمدالله صبحی بکک «آنه مک دردی»
اسمعی اوزون وکوزل بر منظومه سی خاطر لاتان بر پارچده وار. صوکر، بايقوشده، هر شخص
کندیسی کبی ده کل، بالذات خالد فخری بک کبی قونوشیور و هیچ یوقدن شاعرلر یاییور !
برده اثری سیرایدکن کوردکاریمزایله دویدقلیمز بر لرینه قارش ایکی دوشمان کبی قالیورلردی.
مثلاً ک حزنی بروقه سیراید، حیاتک بوتون زهرلری مثلارک یوزلرنده اوقورکن قولاقلیمزک
دویدینی شی هپ کونش، مهتاب، گل، بلبل، کلشن، دره، ییلدیز، جام دیی ...
حتی، قوردلر طرفدن پارچالانان اوغلونک بی روح جسدی اوستنده آغلایان کویلی:
تولیورکن بهاری آکدکمی؟ ...

دییه هایقیریور! ...

ده قورلر جوق کوزلدی. برنجی برده ایله ایکنجی برده یکدیگرینک عینی ایدی. کرچه اوچنجی
برده ده، برنجی دن فضله اولارق، دیواره بر دمتده صارمساق آصیلمشدی آما، بو اوقادار مهم
بر فرق تشکیل ایتمز !

بالخاصه ایکنجی برده جوق کوزلدی. بزده صحنه ایلك دفعه اوله رق بو قدر صنعت و موفقیته تنظیم
ایدلمشدر. ایکنجی برده ده صحنه لر مرکز بوتون واسطه محرومیتله رغماً قار موفقیته یاغدی. فقط، اوچنجی
برده ده، کویلینک اوطه سینده یاغمتده عناد ایتمه ملیدی.

مثللر، بعض قصورلردن صرف نظر ایدیلنجه ائی ایدی. مثلاً، برده آچیلنجه، اترده - مع الاسف
هیچ بولونمایان - حرکتی وجوده کتیره بیلمک ایچین ارطغرل محسن بکک دولاشمه لری نظرلره
کوزل کورو نمیوردی. صوکر، آلمش یا شنده، اختیار بر کویلی اولدینی حالدده بک یورغون ویتاب
بر وضعیت آلان ارطغرل محسن بک اوچنجی برده ده اوقادار دینچ، او قادار قوتلی اولدی که ...

اک چوق موفقیّت کوسترمن راشد رضا بک اولدی. بالخاصه موحد بکک یابدینی وزن خطالریته اوندە ، هیچ تصادف ایدلمه دی .

موحد بک، اضطراربانینی بک یکدنسق برشکده اظهارایتدی. وقایه لری، وزنلری متادیا بوزارق قولقلری طیرمالادی !

ایزا خانم جداً شایان تبریک ، چوق کوزل تورکجه سویلیور . فقط برکویلی عایشه اولابیلمک ایچین برآزداها صاف طورلی اولمق لازمدی ! قیش پریرینک شعر او قویوشلرینی دویدیغ زمان، منظوم سوزدن نفرت ایتدم... اساساً پیسه دن اوپارچه چیقاریلسه ایدی، ظن ایدرم، داها کوزل اولوردی. بایقوشک تمثیلی ایچە دیدی قودویی موجب اولدی . بالخاصه تصویر افکارده کی «ع. ن. بک ایله طنین ده کی «م. م. بک» بکک مقاله لری ، کویا بربرلرینه قارشى قاشلرینی چاڭدیلر ! «م. م. بک» «ع. ن. بک» : «بایقوشک فضلە علیهنده بولندیکیز، بو حقمیزلقدیر» دیور . حال بوکە، طنینده انتشار ایدن بو اوج مقاله قادار بایقوشی قیمتسز کوسترمن بر تنقید هنوز چیقما دی ! اسکیلکک کوسترمدیکی بوتون بو یالیزلی کورولتولرک بر تک سببی وار :

عروض وزنی !...

بز کندی حسابمزه بوندن نمون اولدق، چونکه آرتق بوسوڭ تجربه ایله قطعاً تحقق ایتدی که، حس و خیاللرینی عروضک آهنگیله بسته له یئتر افلاسه دوغرو کیدیور !...

مشروطیتک ایلاک سنه لرندە ، بزده هرکسه «داهی» دیمک مودا اولمشدی ؛ فقط بو کون او میلیونلرجه داهی شعر و صنعتدن هیچ بری میدانده یوق .

ایشته، بوسفرده، خالد فخری بکە قرشی، سلمان نظیف و آرقداشلی بک افندیلر - یوقاریده ده دیدیکمز کی ، صرف عروض غیرتی کوده رک - غینی شیئی یاییورلر . بز فردە اهمیت ویریله سین دیمه یورز ، لاکن حقیقه یوکسک بر صنعت اثری وجوده کتیر یاسین ده اوپله ... حقیقی صنعتکارلر، بارداقده صوبی کورنجه : «آ.... بحر محیط کیره باق !...» دییه هایقیرانلرک آلفیشلریله ده کل ، خلق ایتدیکی آنرک بوبوک والاهی قوتیله آلتوندن برهیکل کی یوکسه لیر !...

بکارکی : ۹ مارت، ۱۳۳۳

ی. صه.

تعلیم و تربیه

تربیه بداییه

-۵-

مکتب بناسنک شکل خارجیسندن کچن مقاله ده بحث ایدلشدی .

تزیینات داخلیه مسئله سنده اول امرده خاطر لائماسی لازم اولان جهت چوجوق ذوقیله بزم ذوقلریمز آراسنده کی تفاوتی نظر دفته آلمق و صنفلری - و سائط مکمل اولسه بیله - جدی و آغیر